ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

УДК 336:336.732 (477)
DOI: 10.15587/2313-8416.2015.51332

ОПОДАТКУВАННЯ КРЕДИТНИХ СПІЛОК УКРАЇНИ

© О. Г. Волкова

У статті розглянуті питання оподаткування доходів кредитних спілок України податком на прибуток підприємств та оподаткування доходів їх членів нараховані на проценти за внесками (вкладами) на депозитні рахунки та пайові внески податком на доходи фізичних осіб. Визначено наслідки впливу правил оподаткування на стан капіталізації спілок та рівень їх фінансового забезпечення
Ключові слова: *Кредитна спілка, капітал, резервний капітал, оподаткування доходу, неприбуткова організація*

The article deals with the issues of income taxation of credit unions in Ukraine by the tax on profits of enterprises and tax of revenues of their members accrued on the interest of contributions (deposits) on deposit accounts and mutual funds the tax to incomes of physical persons. The consequences of the influence of tax rules on capitalization of unions and the level of their financial support is defined
Keywords: *credit union, capital, reserve capital, income taxation, non-profit organization*

1. Вступ

Кредитні спілки України є єдиними фінансовими установами, які надають фінансові послуги на некомерційній основі. Метою їх діяльності є задоволення потреб своїх членів у доступних фінансових послугах: взаємне кредитування та інші фінансові послуги за рахунок об'єднаних грошових внесків членів спілок. Разом з тим, в процесі фінансово-господарської діяльності кредитні спілки отримують дохід, який, може бути розподілений на пайові внески членів спілок у вигляді процентів. Крім того, члени кредитних спілок отримують дохід у вигляді процентів, нарахований на депозитні внески. На сьогоднішній день, не зважаючи на закріплений в Законі України «Про кредитні спілки» неприбутковий статус спілок, їх доходи підлягають оподаткуванню податком на прибуток підприємств, а доходи членів спілок – податком на доходи фізичних осіб.

2. Аналіз літературних даних та постановка проблеми

Оподаткування доходів кредитних спілок та їх членів впливають на фінансовий стан цих установ, що, в умовах фінансової нестабільності, обумовлює актуальність дослідження з обраної проблематики.

Питання неприбуткової природи діяльності кредитних спілок та звільнення від оподаткування доходів їх членів у вигляді процентів на пайові внески, завжди залишалося предметом дискусій та обговорень. Неприбуткову сутність діяльності кредитних спілок визнають у своїх працях Коцовська Р. Р. [1], Єрмак О. І. [2], Кочетков В. М. [3] та інш. В той же час, Крилова В., Ніконова М. [4] визнають недоцільним звільнення спілок від оподаткування.

3. Ціль та задачі дослідження

Метою даного дослідження є визначення впливу оподаткування на фінансове забезпечення кредитних спілок та формування резервів.

Задля досягнення мети поставлені наступні завдання:

– дослідити стан основних показників діяльності кредитних спілок за

– останні п'ять років та виявити відповідні тенденції;

– дослідити правила оподаткування доходів кредитних спілок та їх членів за внесками (вкладами) на депозитні внески та пайові внески;

– визначити вплив оподаткування податком на прибуток підприємств на рівень капіталізації кредитних спілок;

– визначити вплив оподаткування податком на доходи фізичних осіб на депозитну діяльність кредитних спілок та формування пайового капіталу.

4. Правила оподаткування доходів членів кредитних спілок та їх вплив на фінансово-господарську діяльність спілок.

Доходи як самих спілок, так і їх членів до певного часу звільнялися від оподаткування податком на прибуток підприємств та податком на доходи фізичних осіб відповідно. Починаючи з 2011 року правила оподаткування в цій сфері почали змінюватися: перші зміни стосувалися оподаткування доходів членів спілок на депозитні та пайові внески. Так, Податковим кодексом України були передбачено, що до загального місячного (річного) оподатковуваного доходу членів спілок включається сума доходу, отриманого від членських внесків в спілках.

Розмір ставки податку становив 5 % бази оподаткування. Аналогічний розмір ставки податку на доходи фізичних осіб було встановлено для оподаткування доходів за внесками (вкладами) на депозитні рахунки в спілках.

Введення оподаткування процентів за депозитними внесками з 2011 року відбулося на фоні погіршення фінансового стану населення, його недовіри до національних фінансових установ та їх здатності виконувати зобов'язань щодо залучених депозитних внесків, що у сукупності обумовило істотне зменшення обсягів залучення кредитними спілками цих коштів. Зменшення фінансування активів спілок за рахунок внесків (вкладів) на депозитні рахунки в активах кредитних спілок відбулося з 70,2 % у 2009 р. до 42,0 % у 1 півр. 2015р. (табл. 1).

Таблиця 1

Активи, капітал та внесків (вклади) на депозитні рахунки кредитних спілок України у період 2009 – 1 півр. 2015рр.

Показник	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	1 півр. 2015 р.
Активи, млн. грн	4218	3432,2	2386,5	2656,9	2598,8	2338,7	2232,3
Темпи росту, %		81,4	69,5	111,3	97,8	90,0	94,5
Капітал, млн. грн	765,8	1117,2	942,9	1088,7	1055,6	1048,7	1015,2
Темпи росту, %		145,9	84,4	115,5	97,0	99,3	103,4
Питома вага капіталу в активах, %	18,2	32,6	39,5	41,0	41,0	44,8	45,5
Внески (вклади) на депозитні рахунки, млн. грн	2959,3	1945	1185,5	1287,5	1330,1	989,8	937,0
Темпи росту, %		65,7	61,0	108,6	103,3	74,4	80,0
Питома вага внесків (вкладів) на депозитні рахунки в активах, %	70,2	56,7	49,7	48,5	52,2	42,3	42,0

Примітка: таблицю складено за даними [5]

Отже, найбільш вразливими до несприятливого стану фінансового ринку, а також нових умов оподаткування, виявилися внески (вклади) на депозитні рахунки, темпи падіння яких більші темпів падіння капіталу (рис. 1). Зважаючи, що кредитні спілки надають фінансові послуги за рахунок об'єднаних грошових внесків, саме ці кошти є джерелами кредитування спілками своїх членів. Кредитні спілки можна вважати найбільш залежними від грошових надходжень своїх членів, як у вигляді внесків (вкладів) на депозитні рахунки, так і пайових внесків.

Щодо іншого джерела фінансування активів спілок – капіталу, то слід відмітити позитивну тенденцію істотного збільшення питомої ваги капіталу в активах з 18,2 % у 2009 році до 45,5 % у 1 півріччі 2015 року.

Збільшення капіталізації національних кредитних спілок в несприятливих економічних умовах їх функціонування, безперечно є правильно обраним вектором фінансової політики цих установ. Разом з тим, важливим є якість капіталізації кредитних спілок.

Так, у структурі капіталу найбільш питому вагу займає пайовий капітал,який формується за рахунок пайових внесків (табл. 2). Враховуючи платність цих внесків, вони заповнюють нестачу фінансових ресурсів у вигляді депозитних внесків. Однак, відзначається тенденція як у зменшенні обсягів пайового капіталу, так і зменшення його питомої ваги у загальній структурі капіталу спілок, що обумовлено оподаткуванням податком на доходи фізичних осіб процентів, які нараховуються на пайові внески.

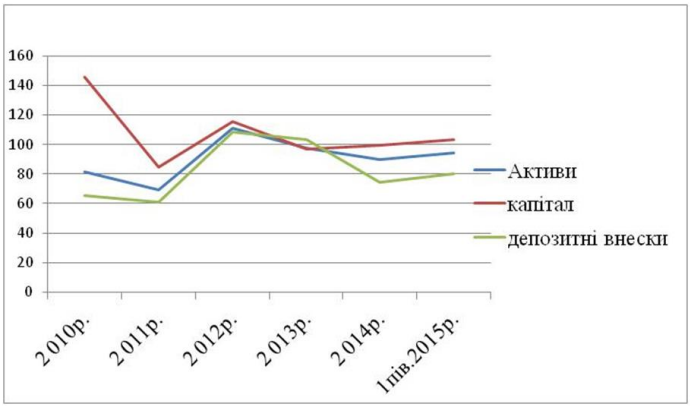

Рис. 1. Темпи росту активів, капіталу, внесків (вкладів) на депозитні рахунки у період 2010-1пів. 2015рр.
Примітка: Графіки складено за даними [5]

Таблиця 2

Структура капіталу кредитних спілок України у період 2013-1 півріччя 2015 рр.

Складові капіталу кредитних спілок	2013р.		2014р.		1 кв. 2015р.	
	млн.грн	%	млн.грн	%	млн.грн	%
Резервний капітал	417,3	39,5	423,4	40,4	440,0	45,6
Пайовий капітал	599,8	56,9	590,3	56,3	493,8	51,1
Додатковий капітал	46,7	4,4	45,2	4,3	43,4	4,5
Нерозподіленийдохід (збиток)	–8,2	0	–10,1	0	–11,5	0

Примітка: Таблицю складено за даними [5]

Зростають обсяги резервного капіталу та його питома вага у загальному розмірі капіталу спілок, що безперечно є позитивною тенденцією. Разом з тим, одне з джерел поповнення резервного фонду є нерозподілений дохід. Зважаючи, що у 2013 – 1 півріччя 2015 року кредитні спілки отримали збитки, розмір яких зростає, це негативно впливає на можливості поповнення спілками резервного капіталу.

Відповідно до Закону України «Про кредитні спілки» резервний капітал призначений для відшкодування збитків спілок, забезпечення їх платоспроможність та захисту заощадження членів спілок. В умовах відсутності централізованих фондів підтримки ліквідності спілок, державних механізмів захисту вкладів членів спілок, резервний капітал є єдиним інструментом на якій покладається виконання вище перелічених завдань. За таких умов, можливість формувати цей вид резерву для кредитних спілок за рахунок нерозподіленого доходу є принципово важливим.

5. Правила оподаткування доходів кредитних спілок

З 01.01.2015 року на можливості формування резервного капіталу впливає оподаткування доходів кредитних спілок податком на прибуток підприємств, внаслідок чого спілки позбавлено їх неприбуткового статусу. Так, у статті 142 Податкового кодексу України, яка містить вичерпний перелік господарських операцій, звільнених від оподаткування податком на прибуток підприємств, не передбачено звільнення доходів кредитних спілок від оподаткування цим податком.

Неприбуткова природа доходу кредитних спілок на відміну від суб'єктів підприємництва, проявляється у розподілі цього доходу. Кредитні спілки спрямовують дохід, в першу чергу, на виконання зобовязань за залученими внесками (вкладами) на депозитні рахунки, на поповнення капіталу та формування резервів, і, в останню – розподіляють між членами у вигляді процентів на їх пайові внесків. Цінова політика на фінансові послуги кредитних спілок, орієнтована на формування доступних для їх членів фінансових послуг, що, передбачає привабливість процентних ставок за депозитними внесками для одних членів спілок та прийнятних процентних ставок за кредитами для інших членів.

Оскільки основним джерелом отримання доходу кредитних спілок є їх кредитна діяльність, основним орієнтиром для визначення рівня процентних ставок за кредитами є не отримання максимального прибутку, а можливість виплачувати проценти за залученими депозитними вкладами. Кредитні спілки у процесі своєї діяльності прагнуть отримати позитивний фінансовий результат для задоволення потреб своїх членів у збереженні своїх заощаджень у вигляді депозитних внесків та покриття кредитною спілкою фінансово-господарських витрат. Кредитні спілки надають фінансові послуги лише своїм членам, що «дозволяє уникати спекулятивних мотивів у членів кредитних спілки, тобто «заробляти на собі» та формувати ціну на кредитні ресурси лише за собівартістю тимчасово акумульованих грошових коштів» [6].

Податковим кодексом України визначені нові критерії неприбутковості юридичної особи, яким кредитні спілки відповідають, але за певних умов (табл. 3).

Таблиця 3

Критерії неприбутковості юридичної особи відповідно до вимог Податкового кодексу України

№п/п	Критерій неприбутковості
1	Утворені та зареєстровані в порядку, визначеному законом, що регулює діяльність відповідної неприбуткової організаціїю
2	Статут неприбуткової організації має передбачати передачу активів одній або кільком неприбутковим організаціям відповідного виду або зарахування до доходу бюджету у разі припинення організації (у результаті її ліквідації, злиття, поділу, приєднання або перетворення)
3	Доходи кредитних спілок використовуються ними виключно для фінансування видатків на їх утримання, реалізації мети (цілей, завдань) та напрямів діяльності, визначених їх статутами
4	Внесені до Реєстру неприбуткових установ та організацій
5	Статут кредитних спілок має містить заборону розподілу отриманих доходів (прибутків) або їх частини серед членів, працівників (крім оплати їхньої праці, нарахування єдиного соціального внеску), членів органів управління та інших пов'язаних з ними осіб

6. Результати дослідження

З метою відповідно вимогам неприбуткових організацій, кредитні спілки мають відмовитись від розподілу отриманого доходу на пайові внески та направляти дохід виключно на формування капіталу та резервів.

Однак, справедливим вбачається отримання членами кредитної спілки матеріального заохочення у разі забезпечення фінансово успішної діяльності кредитної спілки. Доцільним вбачається не повна відмова від нарахування процентів на пайові внески, а встановлення обмежень у їх нарахуванні: можливість розподілу доходу на пайові внески лише у разі формування резервів та капіталу кредитної спілки у повному обсязі відповідно до встановлених фінансових нормативів Однак, дана пропозиція потребує внесення відповідних змін до Податкового кодексу України.

7. Висновки

Узагальнюючи вищесказане, можна зробити висновок, що оподаткування доходів членів спілок податком на доходи фізичних осіб вплинуло на рівень фінансового забезпечення кредитних спілок та обумовило зменшення обсягів залучених внесків (вкладів) на депозитні рахунки та пайові внески. Аналогічно й нові правила оподаткування доходів кредитних спілок України податком на прибуток підприємств вплинуть на рівень капіталізації цих установ, зокрема на форму-

вання резервного капіталу у повному обсязі. Кредитні спілки мають зберегти свій статус неприбуткової організації. Встановлення обмежень у нарахуванні процентів на пайові внески та спрямування доходу на формування резервів, виправдає некомерційний характер діяльності національних кредитних спілок та має забезпечити їм статус неприбуткових організацій.

Література

1. Коцовська, Р. Р. Основні напрями реформування української системи кредитної кооперації [Текст] / Р. Р. Коцовська // Вісник Університету банківської справи НБУ. – 2014. – № 2. – С. 187–190.
2. Єрмак, О. І. Повернення коштів з депозитних рахунків у кредитних спілках [Текст] / О. І. Єрмак // Науковий вісник Полісся. – 2015. – № 1. – С. 102–109.
3. Кочетков, В. М. Особливості акумуляції грошових коштів кредитними спілками України в період економічної кризи [Текст] / В. М. Кочетков, А. О. Прудніков // Формування ринкових відносин в Україні. – 2011. – № 12. – С. 29–32.
4. Крилова, В. Особливості кредитної кооперації в Україні [Текст] / В. Крилова, М. Ніконова // Вісник НБУ. – 2013. – № 7. – С. 34–39.
5. Офіційна Інтернет-сторінка Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nfp.gov.ua/
6. Лєонов, С. В. Аналіз проблем, перспектив і тенденцій діяльності кредитних спілок України [Текст] / С. В. Лєонов // Вісник Української академії банківської справи. – 2014. – № 1. – С. 34–37.

References

1. Kocovs'ka, R. R. (2014). Osnovni naprjami reformuvannja ukrayns'koy sistemi kreditnoy kooperaciy. Visnik Universitetu bankivs'koy spravi NBU, 2, 187–190.
2. Ermak, O. I. (2015). Povernena koshtiv s depozutnux raxunkiv u kredutnux spilkax. Naukovui visnuk Pollisa, 1, 102–109.
3. Kochetkov, V. M., Prudnikov, A. O. (2011). Osoblivosti akumulazii groshovux koshtiv kreditnumu spilkamu Ukrainu v period ekonomichnoi kruzu. Formuvana runkovux vidnosun v Ukraini, 12, 29–32.
4. Krulova, V., Nikonova, M. (2013). Osoblivosti kreditnoi kooperazii v Ukraini. Visnuk NBU, 7, 34–39.
5. Ofiziina Internet-storinka National komisii po reguluvanu u sferi runkiv finansovux poslug. Available at: http://www.nfp.gov.ua/
6. Lionov, S. V. (2014). Analiz problem, perspektiv i tendenzii dialnosti kreditnix spilok Ukraini. Visnuk Ukrainskoi akademii bankivskoi spravi, 1, 34–37.

Рекомендовано до публікації д-р екон. наук, Волохова І. С.
Дата надходження рукопису 21.09.2015

Волкова Оксана Георгіївна, кандидат економічних наук, старший викладач, кафедра фінансів, Одеський національний економічний університет, вул. Преображенська, 8, м. Одеса, Україна, 65009
E-mail: oksanaalians@rambler.ru

УДК 336.72
DOI: 10.15587/2313-8416.2015.51330

ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ

© С. С. Волошенко

Узагальнено зарубіжний досвід формування підходів у реалізації інвестиційних проектів, зокрема спеціальних сільських туристичних програм. Розглянуто проблеми розвитку сільського зеленого туризму в Україні. Обумовлено необхідність формування інвестиційно сприятливого середовища для розвитку сільського зеленого туризму, а також інноваційних підходів до надання послуг у сільській місцевості
***Ключові слова**: сільський туризм, інвестиції, інновації, планування, інвестиційні проекти, сільська місцевість, сприятливе середовище*

The foreign best practices in development of approaches to implementation of investment projects were generalized, including special rural tourist programs. The problems in development of rural green tourism in Ukraine were studied. The need in organization of investment-attractive environment for the development of rural green tourism and innovative approaches to provision of services in rural area were substantiated
***Keywords**: rural tourism, investments, innovation, planning, investment projects, rural area, attractive environment*

1. Вступ

Глобалізаційні зміни в державному фінансуванні сільського господарства і поява важливих ніш на несільськогосподарських ринках змусили сільський туризм до конкуренції у світовій економіці. У сільському господарстві ряду зарубіжних країн, поряд з виробництвом продовольства, до секторів, що інтенсивно розвиваються, входять туристична галузь та виробництво енергії. 35 країн світу, які виробляють $^{2}/_{3}$ світових матеріальних цінностей та послуг, – члени Організації економічного співробітництва та розвитку, витрачають близько 225 млрд € в рік на сільськогосподарські субсидії.

При цьому подальший розвиток економіки сільських районів пов’язаний із втіленням ініціатив та програм щодо поліпшення продуктивності, заохо-